

УДК 371:126

ТОЛОЧИК А. І.

м. Миколаїв, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті розглядаються особливості сучасних тенденцій підготовки вчителів початкових класів у Великобританії у світлі євроінтеграційних процесів. Охарактеризовано структуру навчальних закладів, які здійснюють підготовку вчителів у Великобританії. Виявлено зовнішні та внутрішні чинники становлення системи підготовки вчителів початкової школи у Великобританії.

Ключові слова: педагогічна освіта, євроінтеграція, "стандарт освіти", багаторівнева педагогічна освіта, диверсифікація.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття ознаменувався поширенням інтеграційних процесів в усіх сферах життя сучасного суспільства. Інтеграція європейських країн у сфері політики й економіки останнім часом суттєво впливає на освітню галузь. В умовах глобалізації виникають нові вимоги до рівня системи вітчизняної освіти. Процес інтеграції української системи освіти в європейський і світовий освітній простір стає пріоритетним, про що йдеться у Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.), Програмі дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України (2004 р.), Законі України "Про вищу освіту" (2006 р.) та інших законодавчих актах [5, 2]. Вивчення досвіду становлення і розвитку європейської вищої освіти набуває значної актуальності.

Вища освіта Великобританії розвивається в контексті освітньої стратегії ЄС, спрямованої на підготовку висококваліфікованих кадрів країн Європи з урахуванням їхньої національної культури, соціальних потреб та можливостей, відповідно до нових запитів суспільства, пов'язаних з потребою посилення національної економіки й підняття рейтингу цих країн на світовому рівні. Врахування новітніх тенденцій і напрямків підготовки вчителів Великобританії в контексті освітньої політики ЄС сприятиме підвищенню якісного рівня освіти молоді в Україні, передусім – удосконаленню підходів до підготовки студентів педагогічних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень. Система освіти Великобританії постійно перебувала у полі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. До скарбниці передової педагогічної теорії і практики увійшли філософсько-педагогічні, теоретичні і методичні ідеї, концепції, міркування чисельних представників педагогіки Великої Британії, таких як: У.Тейлор, А.Мур, Дж.Сайт, М.Хоуллі, С.Маклафліна, С.Маклюра, Т.Аткінсона, М.Брюса, С.Гейфорда. Різноманітні аспекти про-

блеми професійної підготовки вчителів у Великобританії досліджували вітчизняні науковці, а саме: Л.П.Пуховська, А.В.Парінов, С.І.Синенко, Ю.В.Кіщенко, Н.М.Авшенюк та ін.

Метою даної статті є виявлення особливостей підготовки вчителів у Великобританії у контексті сучасних тенденцій європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Важливим джерелом для визначення сучасної стратегії розвитку системи професійної педагогічної освіти в Україні є аналіз європейського досвіду підготовки вчителів щодо реформування національних систем освіти розвинених країн Європи і світу, їх забезпечення висококваліфікованими педагогічними кадрами та підвищення конкурентоспроможності країн на світовому ринку завдяки поліпшенню якості освітніх послуг. Значний інтерес, відповідно, становить організація педагогічної освіти у Великобританії з її багатовіковими традиціями. Освіта Великої Британії, як й інших країн, на наш погляд, достатньо вдало поєднує свою традиційність із гнучкістю та швидкою адаптованістю до постійних соціокультурних змін, особливо в галузі вищої педагогічної освіти.

Аналіз освітньої нормативно-правової бази Великобританії дає підстави зробити висновок про те, що педагогічна освіта Великобританії функціонує як підсистема освітньої сфери. Підсумовуючи матеріали міжнародних конференцій та документів європейських установ, слід зазначити, що перед Великобританією постає питання удосконалення та модернізації системи професійної підготовки вчителів з огляду на євроінтеграційні процеси, що мають місце в світі.

Аналіз досліджень з даного питання дав змогу виявити такі характерні особливості розвитку вищої педагогічної освіти у Великій Британії в сучасних умовах:

1. Структурна перебудова системи підготовки вчителів у країні спрямована на модернізацію традиційних національних моделей під-

готовки вчителів. У результаті реформи у Великобританії склалась нова система, де провідними шляхами здобуття вчительської професії є: а) 4-річна інститутська підготовка з здобуттям ступеня бакалавра освіти; б) 1-річна професійно-педагогічна підготовка на базі університетської освіти з наданням сертифікату в галузі освіти.

2. Педагогічна освіта Великобританії орієнтується на підготовку вчителя широкого профілю.
3. Відбувається зближення теоретичної та практичної професійно-педагогічної підготовки вчителів. Центр професійно-педагогічної підготовки транслюється в школу, яка розглядається як рівноправний партнер вузу в професійній підготовці майбутнього вчителя.

У світлі євроінтеграційних процесів набуває актуальності поняття "стандарт освіти". Основним державним документом, який є стрижнем провідних процесів стандартизації педагогічної освіти Великобританії, є Національний стандарт кваліфікованого вчителя, який прописаний вимогами до професійності майбутнього вчителя. Аналіз документа свідчить, що зосередження уваги на моральних якостях учителя і встановлення етичних принципів викладання відповідає сучасним світовим тенденціям професіоналізації педагогічної праці.

Аналіз досліджень з даної проблеми показує, що у Великобританії чітко визначені вимоги щодо професійної підготовки вчителів, підвищення їх кваліфікації та формування високого рівня професіоналізму, що дало можливість системі професійної підготовки учителів початкової школи цієї країни зайняти чільне місце не тільки в Європі, але й усьому світі [2, 49].

Дослідження показало, що на сучасному етапі розвитку системи педагогічної освіти Великобританії спостерігаються такі тенденції як: перехід до багаторівневої педагогічної освіти, диверсифікація у галузі британської педагогічної освіти, посилення інноваційності у сфері підготовки британських вчителів.

Багаторівнева вища освіта як явище відома з часів середньовічних університетів і трактується як відкрита система педагогічної освіти, що має на меті підготовку фахівців із творчої практичної та науково-дослідної педагогічної діяльності в різноманітних сферах освітнього простору країни, Європи та світу. Поява самого терміну припадає на 60-ті рр. XX століття як намагання теоретично впорядкувати аналітичні розвідки щодо спільних та відмінних ознак у європейській та світовій вищій освіті [3, 118].

На сучасному етапі Великобританія переживає період своєрідного відродження системи

педагогічної освіти. Якщо в 70-х рр. XX століття було розпочато розробку і впровадження багаторівневої педагогічної освіти за трьома фазами (спеціалізована підготовка, комбіноване навчання в педзакладі та школі, післядипломна освіта), то в 80-х рр. розпочалася масова реорганізація однопрофільних педагогічних коледжів у інститути та вищі педагогічні коледжі. У процесі освітніх реформ у середині 80-х – на початку 90-х рр. у Великобританії взято курс на завершення переходу до вищої освіти як єдиного типу підготовки вчителів [4, 11].

Дослідження показало, що системі вищої освіти даної країни властива багаторівнева, різноманітна за формами система освіти, яка надає студентам можливість вибору варіанту навчання; диференціація освіти дозволяє враховувати динаміку потреб у педагогічних кадрах.

Демократичні тенденції в сучасному європейському суспільстві активізували диверсифікаційні процеси.

Слід зазначити, що поняття "диверсифікація" трактується як наявність різноманітних освітніх траєкторій, забезпечених необмеженим варіантом освітніх програм з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей особистості вчителя.

Процеси диверсифікації в європейському освітньому просторі знайшли своє відображення у галузі педагогічної підготовки вчителів Великобританії. Це виявилось у наявності різноманітних шляхів отримання вчительської професії (університетська освіта; дипломна вчительська програма (GTP); програма зареєстрованих учителів (RTP); програма підготовки вчителів з центром у школі (SCITT); програма "Teach first" тощо) [1, 12].

У ході дослідження виявлено, що для системи підготовки вчителів у Великобританії характерним є використання інноваційних методів та нових гнучких технологій, які забезпечують різноманітність та диференціацію у навчальному процесі. Дана тенденція передбачає створення для студентів можливостей займати активну позицію у навчальному процесі, освоювати новий досвід на основі цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, набуття власного досвіду тощо.

Слід зазначити, що становлення системи професійної підготовки вчителя початкової школи у Великобританії відбувалось під впливом внутрішніх (оновлення початкової ланки освіти, розширення функцій учителя в школі тощо) та зовнішніх чинників (входження в освітній простір Європи, здійснення модерніза-

ції освітньої діяльності в контексті європейських вимог, підвищення рівня підготовки вчителів з боку суспільства).

В кінці 80-х – на початку 90-х рр. у Великобританії склалася наступна структура різнотипних навчальних закладів, які здійснюють підготовку вчителів: 1) чотирирічні інститути і коледжі вищої освіти (Institutes and Colleges of Higher Education); 2) однорічні інститути педагогіки при університетах (Institutes of Education of Universities); 3) дворічні факультети педагогіки політехнічних інститутів (Polytechnics Departments of Education); 4) чотирирічні школи сценічного мистецтва (Central Schools of Speech and Drama); 5) дворічні технічні коледжі (Colleges of Education Technical); 6) програма підготовки бакалаврів (GTP Graduate Teaching Programme); 7) програма підготовки дипломованих спеціалістів (RTP Registered Teaching Programme).

Характерною тенденцією педагогічної освіти вчителів у Великобританії є її неперервність, яка забезпечується наступністю трьох етапів: довузівська (початкова) професійна підготовка учнів-старшокласників; фундаментальна (основна) професійна підготовка вчителя у педагогічному вищому навчальному закладі; післядипломна освіта і самоосвіта педагогічного працівника.

У другій половині 80-х рр. ХХ ст. на основі моделі неперервної педагогічної освіти відомий англійський вчений-педагог В.Тейлор розробив нову багатоступеневу схему підготовки вчителя, що передбачає п'ять поетапних циклів: а) початковий (довузівський); б) перехідний (неповна вища освіта); в) базовий (вища освіта, здобуття першого наукового ступеня та диплома вчителя) та дві післядипломні форми безперервної освіти: г) магістр педагогічних наук; д) доктор педагогічних наук. Особливістю такої підготовки є визначення довузівської підготовки як рівноправної складової цілісної системи підготовки вчителя.

Варто зазначити, що суттєвою характеристикою сучасного англійського досвіду організації післядипломної педагогічної освіти є її спрямованість на поєднання навчального середовища і стратегічних цілей післядипломної педагогічної освіти [6, 77].

Провідними тенденціями системи професійного розвитку вчителів стали дедалі більш широке навчання на робочому місці, розвиток дослідницького характеру навчання, поєднання індиві-

дуальних та колективних форм навчання, урахування потреб як вчителя, так і школи тощо.

Висновки. Отже, внаслідок політичних, економічних та соціальних змін у другій половині ХХ століття в Європі посилилася тенденція до інтеграції, в тому числі і в галузі педагогічної освіти. Для набуття вчителями якостей, знань і вмій, необхідних для їх ефективної діяльності в нових умовах, Великобританія розробляє свою стратегію в межах трьох напрямів: 1) створення умов для підняття престижу вчительської професії; 2) удосконалення професійної підготовки, яку отримують майбутні вчителі; 3) розгортання післядипломної педагогічної освіти працюючого вчителя впродовж його професійного життя. Дані напрями розроблено з урахуванням сучасних тенденцій в європейському освітньому просторі, серед яких основоположними для Великобританії є наступні: впровадження багаторівневої педагогічної освіти; диверсифікаційність в освіті Великобританії; тенденція до посилення інноваційності.

Великобританія реалізувала власний національний підхід до модернізації професійної підготовки вчителів початкової школи з урахуванням загальноєвропейських інтеграційних процесів і змін. Реформування професійної підготовки вчителів початкової освіти, з часу прийняття Закону про освіту 1988 р., сприяло урізноманітненню шляхів здобуття вчительської професії, а також і радикальному організаційно-змістовому оновленню програм професійної підготовки вчителів початкової школи.

Література

1. How to qualify as a teacher in England. A guide for Overseas Trained Teachers. — April, 2003. — 18 p.
2. Авшенюк Н.М. Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець ХХ — початок ХХІ ст.) : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 2005.
3. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон — М.: УРАО, 1999. — 205 с.
4. Леонтьева О. Ю. Теорія та практика навчання студентів у педагогічних коледжах Англії (70 — 80 р.р. ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. Ю. Леонтьева. — Х., 1995. — 27 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. — 2002. — 24 квітня — 1 травня. — № 26. — С. 2-4.
6. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія / Л. П. Пуховська. — К.: Вища школа, 1997. — 180 с.

ТОЛОЧИК А. И.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье рассматриваются особенности современных тенденций подготовки учителей начальных классов в Великобритании в свете евроинтеграционных процессов. Охарактеризована структура учебных заведений, которые осуществляют подготовку учителей в Великобритании. Выявлены внешние и внутренние факторы становления системы подготовки учителей начальной школы в Великобритании.

Ключевые слова: педагогическое образование, евроинтеграция, "стандарт образования", многоуровневое педагогическое образование, диверсификация.

ТОЛОЧУК А. І.

MODERN TENDENCIES OF TEACHER TRAINING IN GREAT BRITAIN

The features of modern tendencies of teacher training in Great Britain in the light of eurointegration processes are examined in the article. The structure of educational establishments which carry out the teacher training in Great Britain is described. The external and internal factors of becoming of British system of initial teacher training are detected.

Keywords: pedagogical education, eurointegration, "standard of education", multilevel pedagogical education, diversification.

УДК 372.857:378.17:378.4

ЄФІМОВА В. М.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті висвітлені сучасні погляди на поняття "здоров'язбережувальні технології", обґрунтовані доповнення до існуючих визначень, розглядаються окремі питання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, професійна підготовка майбутніх учителів, учителя природничих дисциплін.

Постановка проблеми. Питання підготовки майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності в умовах освіти набувають останні роки особливу гостроту в наслідок погіршення показників здоров'я школярів, негативних демографічних тенденцій, розповсюдженості соціально-небезпечних хвороб й адиктивної поведінки та ін. Наведені негативні тенденції мають довготривалі соціокультурні та економічні наслідки, впливають на міжнародний рейтинг країни у світі. В такому контексті підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій є досить актуальною із соціальних та економічних причин, відповідає запитам практики сучасної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Більшість учених (В.Р. Кучма, А.М. Мітяєва, М.К. Смирнов, М.І. Степанова, Л.Ф. Тихомирова та ін.) визначають використання здоров'язбережувальних технологій як головний напрям вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я дітей та підлітків в умовах сучасної освіти. Дослідженням щодо здоров'язбережувальних технологій присвя-

чені роботи В.І. Бобрицької, А.Р. Вірабової, М.С. Гончаренко, В.П. Горащука, О.М. Іонової, Ю.С. Лук'янової та ін. Але невизначеність низки питань щодо здоров'язбережувальних технологій, змісту та принципів здоров'язбережувальної діяльності вчителів не дозволяє вирішити окремі теоретичні та практичні питання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій.

Метою даної статті є обґрунтування загальних підходів підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій.

Виклад основного матеріалу. Досвід збереження здоров'я, що відображений у педагогічній спадщині минулого, містить багато теоретичних положень та практичних надбань щодо збереження та зміцнення здоров'я дитини, її гармонійного фізичного та розумового розвитку. Але в умовах постіндустріального суспільства та підвищення вимог до освіченості та здоров'я людини, застарілі підходи до збереження здоров'я дитини не відповідають запитам держави, суспільства, батьків та вчителів.